

Modern Türklük Araştırmaları Dergisi

Cilt 6, Sayı 3 (Eylül 2009), ss. 82-102

DOI: 10.1501/MTAD.6.2009.3.34

Telif Hakkı © Ankara Üniversitesi

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Kastamonu'da İstiklâl-i Osmanî Günü Kutlamaları (1913-1921)

Mehmet Serhat Yılmaz

Kastamonu Üniversitesi (Kastamonu)

ÖZET

Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet Dönemi'ne kadar tüm Osmanlı tebaası tarafından kutlanan ortak ve millî bir gün yoktu. II. Meşrutiyet Dönemi'nde ortak bir millî günün belirlenmesi düşünülmüş ve bu konuda çalışmalar yapılmıştır. Meclis-i Mebusân Zabıt Ceridelerine göre, bazı milletvekilleri Meşrutiyetin ilân edildiği 10 Temmuz (23 Temmuz) gününü, bazıları da Osmanlı Devleti'nin kuruluş günü olarak kabul edilen 30 Aralık tarihini kutlamalar için uygun görmüşlerdir. Bu konuda tam bir birlik sağlanamadığı için her iki tarihte de kutlamaların yapıldığı görülmektedir. II. Meşrutiyet'in yıldönümü olan 23 Temmuz günü, 1909 yılından itibaren resmî, millî bayram (*İyd-i Millî*) olarak kutlanmaya başlanmıştır. Bunun gibi 30 Aralık günü de Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihi olarak Osmanlı İstiklâl Günü ismiyle kutlanmıştır. Osmanlı Anadolu taşrasının önemli vilâyet kentlerinden Kastamonu'da II. Meşrutiyet Dönemi ve sonrasında Osmanlı İstiklâl Günü kutlamaları ve etkinliklerinin nasıl gerçekleştiğinin ele alındığı bu makalede Meşrutiyet dönemi için kaynak olarak Kastamonu'da yayınlanmış olan iki gazete kullanılmıştır. Bunların birisi 1872 yılında yayına başlayan ve vilâyetin resmî gazetesi olan *Kastamonu*, diğeri ise 1908 de yayına başlayan ve Kastamonu'nun ilk özel gazetesi olan *Köroğlu* gazetesidir. Millî Mücadele dönemi için ise *Kastamonu* ve *Açıksöz* gazetelerinden yararlanılmıştır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş günü olarak kabul edilen 30 Aralık (17 Kânûn-ı evvel) günü, resmen kutlanması kabul edilen bir gün olmamasına karşın millî bir gün olarak 1913-1921 yılları arasında Kastamonu'da da kutlanmış ve etkinlikler düzenlenmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

İstiklâl-i Osmanî Günü, Millî Bayramlar, 30 Aralık, Kastamonu vilâyeti, Millî Gün Kutlamaları ve Törenleri.

ABSTRACT

There was no national day which was celebrated by every one in the Ottoman State until The Second Constitutional Era. It was thought to establish a common national day

in The Second Constitutional Era. Some people approved the date July 23rd when the Constitution was redeclared in 1908 and some approved the date December 30th which is accepted as the foundation day of the Ottoman State. Because there was no agreement on either date, it has been seen that the celebration should hold on both dates. July 23rd, the anniversary of the Second Constitutional Era (23 July 1908), began to be celebrated as a National Holiday (İyd-i Millî) in 1909. Also December 30th, the anniversary as foundation day of the Ottoman State, had begun to be celebrated as The Ottoman Foundation Day (Yevm-i İstiklâl-i Osmânî) between 1913 and 1921 years in Kastamonu. This article tried to focus on the Ottoman Foundation Day celebrations, the activities carried out throughout Kastamonu during the Second Constitutional Era and after. Two newspapers- *Kastamonu* and *Köroğlu*- which were published during the Constitutional Era were used as a source material for the study. The former, *Kastamonu*, was the official newspaper of the Kastamonu Province, the publication of which dates back to 1872. The latter, *Köroğlu*, was the first private newspaper that began to be published in 1908 in Kastamonu. As well as these newspapers *Kastamonu* and *Açıksöz* newspapers were also as a source material for the period of the Turkish National Struggle for Independence. December 30th, The Foundation Day of Ottoman State, was celebrated through relatively more organized official ceremonies with higher participation rates in Kastamonu during the years of the Second Constitutional Era and the Turkish National Struggle.

KEY WORDS

"İstiklâl-i Osmânî Günü" (National Foundation Day of the Ottoman State), National Days, December 30th, Kastamonu, Celebration of National Days'.

1. Giriş

II. Meşrutiyet dönemi Osmanlı modernleşmesi, kurumsal yapıdan toplumsal yapıya doğru hızla yayılan toplumsallaşma süreci açısından önemlidir. Osmanlı Devleti'ndeki yenileşme çabaları doğrultusunda sadece devlet düzeni ile sınırlı kalmayan değişim isteği, toplumsal alanda da yeni bir değerler sisteminin oluşmasına yol açmıştır. Osmanlı Devleti'nin son döneminde dinî bayramlar yanında, millî günler ve millî bayramlar da düzenlenmiştir. Bu çabalar çoğunlukla Osmanlı Devleti'nin çözülmeye başladığı dönemde toplumu yeni değerler etrafında bir arada tutma gayretleri olarak da görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde dinî günler dışındaki kutlama törenleri, daha çok padişahların cülûsları, doğum yıldönümleri gibi sebeplerle yapılmış ve zamanla gelenekselleşmişti. Yıllardan beri devam eden bu törenlerin toplumun üzerindeki etkisi azalmış ve yeni anlayışlar gelişmiştir. Milleti topyekûn ilgilendiren ve kucaklayan millî günlere ihtiyaç duyulması konusu II. Meşrutiyet'in ilânından sonra konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti'nde birbiri ardına gelen savaşlar ve mağlubiyetlerin ortaya çıkardığı etkinin yol açtığı çöküntü, devletin diğer unsurları üzerinde olduğu gibi Türkler arasında da millî kimlik şuurunu kuvvetlendirmiştir. Bu sebeple Osmanlı aydınları Osmanlı'nın şanlı geçmişine sığınıp

oradan ilham alarak yeniden heyecan yaratmak, Osmanlı'nın büyük bir devlet ve millet olduğunu topluma anlatarak millî duygu ve düşüncüyü kuvvetlendirici ortamların oluşmasına çalışarak millî günler ihdas etmeye çalışmışlardır. (Şahingöz 1999: 194-195). II. Meşrutiyet dönemi ile birlikte millî gün arayışları çerçevesinde Osmanlı Devleti'nin bağımsız bir devlet hâline geldiği tarihî günü (*Yevm-i İstiklâl-i Osmanî*), millî bir gün olarak tarihlendirme tartışmalarına paralel olarak 10 Temmuz Millî Bayram (*10 Temmuz İyd-i Millî*) kutlamalarının da yapılması kararlaştırılmıştır.

2. Millî Bayram Günü Tartışmaları: Osmanlı'nın Şanlı Geçmişini Anma

Osmanlı Meclis-i Mebusânı'nda Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında değişik tarihler üzerinden hareketle "Osmanlı İstiklâl Günü"nü (*Yevm-i İstiklâl-i Osmanî*) belirlenmesine yönelik olarak tartışmalar yapılmıştır. Bu konuda *Meclis-i Mebusân Zabıt Cerideleri*'ne göre Şahingöz (1999) ve Özçelik (1999) tarafından yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalarda da belirtildiği gibi Maarif Nezâreti memurlarından Mehmet Ziya Bey'in başvurusu üzerine İzmit Mebusu Ahmet Müfit Bey'in 8 Kanûn-ı sâni 1324 (21 Ocak 1909) tarihinde "Osmanlıların istiklâllerini ilân ettikleri Kânûn-ı sâni'nin 14. gününün eyyâm-ı mahsûsa-i millîye meyânına ithaline dair" bir önergeyi Meclis'e sunmasıyla konu Meclis'e taşınmıştır. Önergenin okunması ve gündeme alınmasına karar verilmesiyle Meclis'te konu üzerinde tartışmalar da hemen başlamıştır (MMZC 4 Kanûn-ı evvel 1324/ 9 Şubat 1324: 285).

10 Kanûn-ı sâni 1324 (23 Ocak 1909) Perşembe günü Osmanlı Devleti'nin istiklâl tarihinin özel günlerden sayılması konulu önergenin görüşülmesine başlanmıştır. Gündemin konusu Osmanlı Devleti'nin istiklâl gününün özel bir gün olarak kutlanması olmasına karşın, konuşmalarda çoğunlukla 10 Temmuz günü öne çıkarılmıştır. Bu konuda milletvekilleri tarafından değişik gerekçeler ileri sürülmüş, kutlanacak özel bir millî gün için Rumî 14 Kanun-ı sâni (27 Ocak), Rumî 10 Temmuz (23 Temmuz) gibi tarihlendirmelere gidilmiş ve bu hususlar meclis zabıtlarına da yansımıştır.

Osmanlı Meclis-i Mebusânı'nda konu üzerindeki görüşmeler içerik bakımından yapılandırıldığı zaman beş farklı görüşün ileri sürüldüğü görülmektedir. Kütahya Mebusu Abdullah Azmi ve Biga Mebusu İsmet Bey, Osmanlı İstiklâl Günü'nün özel günlerden sayılması gerektiğini ifade ederken, İstanbul Mebusu Hüseyin Cahit, İstanbul Mebusu Kozmide Efendi, Sinop Mebusu Yusuf Kemal ve Bağdat Mebusu İsmail Hakkı Bey özel bir gün kabul edilecek ve kutlama icra edilecekse, bu günün 10 Temmuz (23 Temmuz) olması gerektiği üzerinde durmuşlardır. Üçüncü bir grubu oluşturan Edirne Mebusu Rıza Tefvik, Mentеше Mebusu Halil Bey, Saruhan Mebusu

Şekip Bey ve Kütahya Mebusu Cemal Bey yukarıda belirtilen her iki günün de özel günlerden sayılması gerektiği konusunda görüş bildirmişlerdir. Bu üç anlayışın dışında Dersim Mebusu Lütfi Bey tartışmalara usul yönünden itiraz ederek 10 Temmuz'un millî bayram olması için kanun layihasının olmadığını belirtmiş, Tokat Mebusu İsmail Paşa da, tartışmaya konu olan günlerin hiç birisi için kutlama yapmak üzere bir kanun çıkarılmasına gerek olmadığını söylemiş, Gümülcine Mebusu İsmail Hakkı Bey ise hazineye boş yere zarar getirilmemesi gerektiğini dolayısıyla kutlama yapılmasından yana olmadığını, bu günlerin milletin hafızasında kalması gerektiğini ifade etmiştir. Görüşmeler sırasında Sinop Mebusu Yusuf Kemal Bey (Tengirşek) millî bayram (*ıyd-i millî*) ile özel günün (*yevm-i mahsus*) arasında fark olduğunu söyleyerek, bir *millî gün* tarifi yapmıştır. Ona göre böyle bir günün tayininden maksat, bütün Osmanlı fertleri arasında Osmanlılık esasını teyit etmektir. Millî bayram itihaz olunacak gün, bütün milletin fikrinde ve milletin fertleri arasında sonsuz bir tesir meydana getirmeli ve milletin her bir ferdi diğeri ile bir bütün oluşturduğunu anlamalıdır. Bu günün 10 Temmuz günü olması ona göre daha uygundur. Mentеше Mebusu Halil Bey de II. Meşrutiyet'in ilân edildiği 10 Temmuz (23 Temmuz) günü için aynı fikirde olduğunu ifade etmiştir. "İstiklâl Günü" konusundaki önerenin görüşülmesi sırasında Halil Bey ve Yusuf Kemal Beyin görüşleri doğrultusunda İstanbul Milletvekili Hüseyin Cahit (Yalçın) Bey de, bir millî bayram günü kabul edilecekse, bunun II. Meşrutiyet'in ilân edildiği 10 Temmuz günü olması gerektiğini teklif etmiştir. Hüseyin Cahit, istiklâl yeni oluşan milletler için belki bir hatıra olabilir, Osmanlılar gibi altı asırlık bir milletin, payidar olmuş bir milletin altı asırlık tarihini arayıp çıkarmaktansa henüz başlangıçta bulunan böyle bir günde, böyle bir hürriyetin ilân edildiği tarihî günün kabul olunmasının daha uygun olacağını söylemiştir (MMZC 4 Kanun-ı evvel 1324/9 Şubat 1324: 319-321).

Gümülcine Mebusu İsmail Hakkı Bey, Osmanlı'nın istiklâli meselesinde bir gün belirleme konusunda tarihlendirme probleminin ortaya çıkacağını belirtmiştir:

"...699 (1299) tarihini bir yevm-i mahsûs addedersek, bir gün koymak icab edecek, halbuki o gün tarihen muayyen değildir. Bizim istiklâlimiz 699 tarihindeki istiklâlimizi kendimizce tarih-i istiklâl addetmekliğimiz üzerine Sultan Osman'ın kendi kendine hükümet etmesidir ki, bunun için bir gün yoktur. Onun için her nereye müracaat edersek bir gün bulamayız, daha bir şey mevcuttur ki, bir sene takribî olarak sene-i millîye olamaz, ıyd-i millî olamaz. 696 (1296) tarihini tabl ve alem irsali tarihini nazarı itibara alırsak o vakit müstakil değil idik, yani dört suretin dördünde de bir takım müşkilât var." (MMZC 4 Kanun-ı evvel 1324- 9 Şubat 1324:321).

Arif İsmet Bey ise Osmanlı İstiklâl Günü'nün Osmanlı tarihinde ilk hutbenin okunduğu gün olması gerektiğini, dolayısıyla 10 Temmuz ile birlikte her ikisinin de millî bayram olarak kabul edilmesini istemiştir. Arif Hikmet Bey görüşünü şu şekilde

açıklamıştır:

“...tarih-i istiklâl-i Osmanî, hutbe-i istiklâlin kıraatı ile başlar, o günü o tarihi, âyâd-ı milliyemiz meyanına ithal etmeliyiz. Çünkü, tarihte ayrıca kaydı var. Tarih-i istiklâl-i Osmanî diye ayrı bir bahs-i mühim konmuş. Onun ehemmiyetini takdir etmiş, kayıt ve zaptetmiş. Bendenize kalırsa istiklâl-i Osmanîye müsadif olan günü âyâd-ı milliyeden olarak kabul edelim ve 10 Temmuz tarihi de, tabîi olarak bir kıymet-i fevkalâdeyi hâizdir, onu da kaydedelim... İki muhterem günümüz olsun...” (MMZC 4 Kanun-ı evvel 1324/9 Şubat 1324: 321-322).

Yukarıda belirtildiği üzere Osmanlı Meclis-i Mebusan'ında geçen bütün bu konuşmalardan, millî bir gün belirlenmesine yönelik tartışmalarda Osmanlı vurgusunu öne çıkaran ve devletin kuruluşuna atıf yapan görüşle Meşrutiyetçilik anlayışını öne çıkaran görüşün çarpıştığı anlaşılmaktadır.

Görüşmeler sırasında tartışmaların uzaması ve farklı fikirlerin ileri sürülmesi üzerine Heyet-i Umumiye kararıyla konu Layiha Encümeni'ne havale edilmiştir (MMZC 4 Kanun-ı evvel 1324 - 9 Şubat 1324:323). Layiha Encümeni Başkanı Canık Mebusu Abdullah Bey, 6 Şubat 1909 tarihinde Encümen mazbatasını Meclis'e sunmuştur. Encümen, Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesine çıkışı olan istiklâlinin önemli bir gün olduğunu, bunun gibi Kânûn-ı Esasî'nin tekrar ilânına sebep olan 10 Temmuz gününün de önemli bir gün olduğunu kabul ettiğini belirterek, ancak 10 Temmuz tarihinin her sene resmî ve millî günlerden kabul edilip şenliklerin icra edilmesinin daha yerinde olacağı yönünde görüş bildirmiştir. Encümen Layihası Osmanlı Mebusân Meclisi'nde okunmuş, 10 Temmuz'un millî bayram olması yolundaki görüşün Meclis'te benimsenmesi üzerine konu Bâb-ı Alî'ye intikal etmiştir. (MMZC 16 Mayıs 1325/11 Haziran 1325: 86-87) Sonuç olarak 8 Temmuz 1909 (25 Haziran 1325) tarihinde “Her sene 10 Temmuz tarihinin ayâd-ı resmîye-i Osmânîyeden addinde dair” olan 94 numaralı kanun kabul edilmiş, kanunun münferit maddesinde Temmuzun onuncu gününün Osmanlı'nın resmî bayramlarından olduğu ve her sene 10 Temmuz gününde tören icra edileceği belirtilmiş, ilgili kanun 28 Haziran 1325 (11 Temmuz 1909) tarih ve 268 sayılı Takvim-i Vekayi'de yayınlanarak duyurulmuştur. (*Düstur* 1329: 351).

İzmit Mebusu Ahmet Müfit Beyin de “Osmanlıların istiklâllerini ilân ettikleri Kanûn-ı sâni'nin 14. gününün eyyâm-ı mahsûsa-i millîye meyanına ithaline dair” önergesi ile resmî ve millî bir gün olarak kabul edilmesi istenen Osmanlı istiklâl günü için Osmanlı Meclis-i Mebusân'ında başlatılmış olan süreç, önergede belirtilen tarih ve konunun aksine 10 Temmuz'un resmen millî bayram olarak tanınması ve ilân edilmesi üzerine gerçekleştirilememiştir.

II. Meşrutiyet döneminin ilk yıllarında Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününün önemli bir gün olarak değerlendirilmesi bazı sebeplere dayandırılabilir: Osmanlı

Devletî'nin toprak bütünlüğünün korunmak istenmesi ve bu amaçla farklı milletlere mensup olan unsurlar arasındaki sosyal dokunun kaynaşmasına katkı sağlanması, Osmanlılık düşüncesinin fertler arasında kaynaştırıcı bir işlevi yerine getirebilecek bir düşünce olarak değerlendirilmiş olması ve milliyetçilik düşüncesinin milletler üzerindeki etkisinin anlaşılmaya başlanmış olması (Taş 2002: 353). Fakat dönemin siyasal şartları dikkate alındığında II. Meşrutiyet'in ilân tarihi olan 10 Temmuz gününün önemli bir kazanım olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna atf yapan görüşün Meşrutiyet'i ilân ettiren siyasal kadronun ve iktidarın da etkisi ile 1909'lu yıllarda geri plana itildiği söylenebilir. Bir diğer ifadeyle Osmanlı Meclis-i Mebusânı'nda Osmanlı tebaasını bir arada tutabilecek ve bütün tebaa için ortak kabul görececek millî bir gün arayışında Meşrutiyet'in ilân tarihini öne çıkaran görüşün, Meşrutiyetçi yaklaşımın galip geldiği düşünülebilir.

2.1. İstiklâl-i Osmanî Günü Kutlamalarının Başlatılması

Meşrutiyet'in yıldönümü olan ve önemli bir kazanım olarak kabul edilerek kutlanan 10 Temmuz bayramı siyasî bir hareketi ve anlayışı ifade ediyordu. *İttihad-ı anâsır* şeklinde formüle edilen bütün unsurların birlikteliğinden hareketle, bütün Osmanlı milletini kucaklayan ve beraberlik duygusunun ifade edildiği bir güne ihtiyaç duyulmuştu. Meşrutiyet'in ilân edildiği günün, millî bir gün olarak kutlanmasının yanı sıra sivil entelektüel insiyatifi temsil etmesi noktasında kimi Osmanlı aydınları ve Dârülfünûn öğrencileri, sadece meşrutiyet'in kabul edildiği gün ile yetinmeyip, milletin şanlı tarihini ifade eden ve millete mâzîsinden ilham alarak yeni bir atılımı başlatmasını sağlayacak heyecanı kazandırabilmek için Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününü kutlama kararı olarak uygulamaya koymuşlardır. Osman Bey'e Selçuklu sultanı tarafından gönderilen hâkimiyet alâmetleri olan tabl, menşur ve alem ile Osman Bey'in Karacahisar'da kendi adına okutmuş olduğu hutbenin tarihi kabul edilen 17 Kânûn-ı evvel gününü ilmî bir incelemeye de tâbi tutmadan kendiliklerinden kutlamaya başlamışlardır. İlk kutlama törenleri 17 Kânûn-ı evvel 1329 (30 Aralık 1913)'da başlamış ve 1923 yılına kadar devam ettirilmiştir. Dârülfünûn öğrencileri Türk Ocaklı gençlerin önderliğinde, çeşitli cemiyet ve kuruluşların da katılımıyla 1913 yılında büyük bir merasim ve yürüyüş düzenlenerek başlatılan bu bayram, bundan sonra bütün ülke çapında ve devlet erkânının da katılımıyla yapılmıştır (Şahingöz 1999: 195).

II. Meşrutiyet'in ilânı Osmanlı siyasal yapısı ve Osmanlı toplumu üzerinde şüphesiz bir etki yaratmıştı. Meşrutiyetçi siyasal kadronun 10 Temmuz bayramının öne çıkarılmasındaki katkısı dikkate değerdi. Hatta bu millî bayram tecrübesinin millî değerler etrafında gelişen ve resmî, millî bir gün ve bayram olma yolunda bir eğilim gösteren Osmanlı İstiklâl Günü'ne benzer şekilde katkı sağladığı da düşünülebilir.

1909 yılında Osmanlı İstiklâl Günü'nün kutlanması gündeme gelmiş olmasına karşın 1913 yılına kadar bu konuda bir gelişme sağlanamamıştır. Meclis-i Mebusân'da ve entelektüeller arasında yapılan tartışmalar bir tarafa Osmanlı İstiklâl Günü'nün ne kadar Osmanlı veya Türkçü bir anlayış etrafında şekillendiği üzerine fikir edinmek de zor gözükmektedir. Meclis-i Mebusân zabıtlarından hareketle başlangıçta İstiklâl Günü'nün Osmanlılık kavramı ve Osmanlı kimliği altında bir aslında Türk'ü merkeze koyarak "millî birlik" günü olarak düşünüldüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Osmanlı düşünce hayatında Balkan Savaşları dönemi, millî duyguların daha öne çıktığı yıllar olmuştur. Bu dönemde yapılan yayınlarda tekrar geçmişten ilham alınmak istenmesi, Osmanlı Türklerinin kendi tarihlerine yönelmesi, devletin kurucu ve aslı unsuru olan Türklüğe sıkça vurgu yapılması gibi hususlar dikkati çekmektedir. Bu bağlamda 1913 yılından itibaren Osmanlı tarihine ve devletin kuruluş gününe yapılan atfın yükselen bir değer olarak Türkçülük anlayışın etkisi altında geliştiği ve Türk Ocağı, Türk Gücü gibi çeşitli cemiyetler aracılığıyla da Türk gençleri arasında kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Bu çerçevede kuruluş günü etkinliklerinin İstanbul'da Dârülfünûn öğrencileri ve Türk Ocaklı gençlerin önderliğinde ve katılımıyla başlatıldığı bilinmektedir. Ayrıca Kastamonu'da 1913 yılındaki ilk kutlamalarda Dârülmualimîn ve Mekteb-i Sultanî öğrencilerinin öne çıktığı, Türk Ocakları'na bağlı bir gençlik örgütü olan Türk Gücü Cemiyeti'nin de etkinliklerin merkezinde olduğu ve kutlamalara öncülük ettiği görülmektedir.

Diğer taraftan konu üzerinde ilmî tartışmalar yapılırken, tartışmalarda Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününün tespitinden ziyade, bu günün kutlanmasının toplum üzerindeki etkisine ve faydasına işaret edilmesi bu fikrin yaşanan zamanda hatıra-hafıza-tarih ilişkisinde bir bakıma mitik değer inşası için üretildiğini de göstermektedir. Osmanlı *ittihad-ı anasır* fikri iflas ederken, aslı unsurun Osmanlı'yı (devleti) Türklerin kurduğunu kendine yeniden hatırlatması, en uzak zamana (bu zamanlar burada kutlu yükseliş zamanlarıdır) dönüp bu zamanı gelecek için esinlenme kaynağı olarak bilme gayreti Türkçü entelektüelin nihayet Türkler arasında manevî tutunum yaratma gayreti değil miydi? Donanma-i Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin yayın organı olan *Donanma Mecmuası*'nda 4 Kânûn-i sâni 1915 tarihinde yayınlanan "İstiklâl-i Osmanî" adlı baş makalede kutlama yapılmasının milletin kuvvetini artıracacağı, geçmişi yad etmenin faydalı bulunduğu gerekçesiyle tekrarlanması gerektiğine işaret edilmesi bu perspektife gönderme yapmaktadır. Konu Osmanlı matbuatında geniş şekilde yer almış, Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihi tam olarak tespit edilememiş olmasına karşın Osmanlı İstiklâl Günü hemen hemen bütün yazarlarca heyecanla karşılanmış ve teşvik edilmiştir. Örneğin Yunus Nadi *Tasvir-i Efkâr* gazetesindeki *Siyâsiyât* köşesindeki "İstiklâl ve İstikbâl" başlıklı yazısında bu günün önemine ve toplumda yaratacağı millî heyecana işaret etmiştir. Ahmet Ağaoğlu da 30 Kânûn-ı evvel 1915 tarihinde

Tercüman-ı Hakikat gazetesindeki *Siyâsiyât* köşesinde “İstiklâl Günü” başlıklı yazısında; “Balkan felâketlerinden beri dimağlarımızda ve kalblerimizde, fikirlerimizde ve hislerimizde husûle gelmiş olan tebeddülât tahlül edilirken, yeni ve gayet mühim bir âmîlin doğmak üzere olduğu anlaşılır. Bu âmîl, şuûr yahud vicdân-ı millînin teşekkülünden ibarettir. Şuûr ve vicdân-ı millî nedir? Kendini tanımak, nereden gelip, nereye doğru gittiğini bilmek, mukadderât-ı tarihiyyesini ve gâye-i mevcûdiyetini idrâk etmek. İşte şuûr ve vicdân-ı millî!” diyerek bu günün kutlanmasının millet üzerinde doğuracağı şuûr ve millî vicdana dikkati çekmiştir (Şahingöz 1999: 195-196).

1913 yılında 17 Kânûn-ı evvel (30 Aralık) tarihinde İstanbul’da başlayan “İstiklâl-i Osmanî” kutlama etkinlikleri daha sonraki yıllarda devlet nezdinde ve ülkede resmî görevlilerin de katıldığı ve okulların tatil edildiği resmî bir tören hâlini almıştır. Bu kutlamaların öncülüğünü yapan Türk Ocakları 1913 yılında büyük bir tören düzenlemiştir. Ayrıca cemiyetin yayın organı olan *Türk Yurdu* özel bir ek yayınlarak, günün önemi üzerine yapılan konuşma ve yazılara yer vermiştir (Uzun 2009). Birinci Dünya Savaşı arifesinde İstiklâl-i Osmanî Günü kutlamaları bir “ordu günü” hâline dönüştürülmüş, toplantılarda yapılan konuşmalarda ordu övülerek Dârülfünûn gençliğinin her zaman ordunun yanında yer almaya hazır olduğu ifade edilmiştir. Gençliğin, Harbiye Nezâreti önünde yaptığı toplantıda, dönemin Harbiye Nâzırı İzzet Paşa ile Müsteşar Paşa ve zabitan katılarak Türkçe dua edilmiş, ardından kırmızı atlas üzerine beyaz ile işlenmiş “İstiklâl-i Osmanî” yazan bir sancak açılarak konuşmalara geçilmiştir. Dârülfünûn öğrencilerinden Feridun Fikri Bey orduya hitaben bir konuşma yapmış, Harbiye Nâzırı İzzet Paşa ise yaptığı konuşmada “mefâhir-i milliyeyi bu sûrette tebçil etmek vatanperverliğin en esaslı bir akidesidir” diyerek ilim ve fennin temsilcisi olan gençlerin ilim ve fenle, kendilerinin de kılıçla vatanı savunduklarından bahisle gençlere teşekkür ve tebriklerini bildirmiştir. Daha sonra Dâhiliye Nâzırı Talat Beyi ziyaret eden heyet, bu günün 10 Temmuz günü gibi resmî bayram günlerinden sayılmasını istemişlerdir. Saray-ı Hümayûn’u da ziyaret eden heyet, oradan Meclis-i Mebusân’a giderek orayı da millet adına selamlamış ve gösterişli merasime son verilmiştir. Aynı gece Mekteb-i Tıbbiye öğrencileri tarafından fener alayı düzenlenerek bir ziyafet verilmiş, Mekteb-i Hukuk öğrencileri de Şehzâdebaşı’ndaki Millet Tiyatrosu’nda özel bir müsâmere düzenlemişlerdir. Ayrıca Türk Ocağı’nda da bir tören düzenlenmiştir (Şahingöz 1999: 197-198).

Birinci Dünya Savaşı yıllarında özellikle heyecanlı, coşkulu büyük törenler ve fener alayları düzenlenerek milletin heyecanının canlı tutulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Birinci Dünya Savaşı’nın yenilgiyle sonuçlanması ve İstanbul’un işgali sırasında törenler yapılmamış, birkaç gazetede küçük yazılar çıkmışsa da, 1919 yılından itibaren tekrar yine aynı heyecanla işgal bölgesi dışındaki şehir ve kasabalarda kutlama etkinlikleri yapılmaya çalışılmıştır. Millî Mücadele döneminde Mustafa Kemal Paşa, millî heyecanı canlı tutmak, işgallere karşı milleti hazırlamak ve

millî şuuru kuvvetlendirmek için toplumu harekete geçirebilecek gelişmelerden faydalanmıştır. Bu bağlamda bayramların da bunlardan birisi olduğu söylenebilir. Mustafa Kemal Paşa, bu günlerin heyecanından istifade ederek milletin büyük toplantılar yapmasını ve sonunda başta İtilâf Devletleri olmak üzere çeşitli devletlere protesto telgrafları gönderilerek hak aranmasını, istiklâl için kararlılığın duyurulmasını istiyordu. Bu sebeple meşrûtiyetin yıldönümlerinde, dinî ve millî günlerde kutlamalarda bulunmuştur. 10 Temmuz millî bayramı münasebetiyle Mustafa Kemal Paşa, 21 Temmuz 1335 (1919) tarihinde bütün vilâyetlere, belediyelere ve kolordu komutanlıklarına gönderdiği telgrafta; *"Rûh-ı millînin kudretini bilhassa bu aralık cihana göstermek, vatanımızın halâsı ve selâmetine medâr olduğu cihetle iş bu iy-d-i millînin parlak merâsim ve vatanperverâne tezâhürâta vesîle olması ve her tarafa münasip surette tamûm ve tebliğât i'tâ buyurulması... niyaz ederim"* demektedir. Aynı şekilde Osmanlı İstiklâl Günü için de bir genelge yayınlamış, 30 Aralık 1335 (1919) tarihli "bilumûm" kayıtlı genelgede bu günün kutlanmasını istemiştir (Şahingöz 1999: 198). Yine aynı tarihte İstanbul Vilâyeti'ne telgraf çekerek şu beyânda bulunmuştur: *"Bu gün yeom-i istiklâl-i Osmânî olmak münâsebetiyle arz-ı tebrîkât eyler, bu vesîle ile vatanın temadî-i halâsı ve devlet ve milletimizin altı asırlık şanlı istiklâliyle mazhar-ı sa'âdet eylesini Cenâb-ı Hak'tan dileriz. Bu yeom-i mübeccelin sa'âdetini idrâk eden, bil'umûm milletdaşların yek-diğerini tebrike şitâb eylemelerini temennî eyleriz. 30 Kânûn-ı evvel 1335. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Hey'et-i Temsiliyesi nâmına Mustafa Kemal."* (Türkmen 2000; Şahingöz 1999: 198). Mustafa Kemal Paşa'nın bu genelgesi üzerine Millî Mücadele döneminde pek çok şehir ve kasabada tören ve kutlamalar düzenlenmiştir. Ayrıca Temsil Heyeti Başkanı sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen telgraflarda *İstiklâl-i Osmanî Günü* kutlanmış, Mustafa Kemal de gönderilen telgrafların çoğuna cevabî teşekkür telgrafları göndermiştir. Sadece 1919 yılındaki kutlamalarda, ülkenin değişik bölgelerinde seksene yakın şehir ve kasabada törenler yapıldığı bilinmektedir (Şahingöz 1999: 198).

3. Kastamonu'da İstiklâl-i Osmanî Günü Kutlamaları

Osmanlı İstiklâl Günü'nün kanunla resmen kutlanan millî ve özel bir gün olmamasına karşın, 10 Temmuz günü yapılan bayram etkinliklerinin de getirdiği gelişmelerin ışığında Kastamonu örneğinden hareketle Osmanlı İstiklâl Günü'nün (*Yeom-i İstiklâl-i Osmanî*) kutlanmaya çalışıldığı, en azından resmî bir gün ve bir bayram olarak kabul olunması için çalışmaların başlatıldığı anlaşılmaktadır. Bu süre içerisinde Kastamonu'da incelenen Osmanlı İstiklâl Günü kutlamalarının seyrinden, millî ve resmî bir bayram olma yolunda bir süreç izlediği görülmektedir.

Kastamonu basınında Osmanlı İstiklâl Günü hakkında 1913 yılı öncesine ait herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Dolayısıyla Kastamonu'da bu güne ait

etkinliklerinin başlatıldığı tarihi İstanbul'da olduğu gibi 1913 yılı olarak kabul etmek gerekir. Bu bağlamda kutlama ve etkinlikler Kastamonu'da 1913 yılından itibaren Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar, Millî Mücadele döneminde ise 1920 ve 1921 yıllarında yapılmıştır.

3.1. II. Meşrutiyet Döneminde Yapılan Kutlamalar (1913-1917)

II. Meşrutiyet'te Osmanlı İstiklâl Günü kutlamaları 1913 yılında başlatılmıştır. Balkan Savaşları sonunda Osmanlı kabul edilen bütün unsurların birliği anlayışının yara alması ile Türklüğün ve Türkçülüğün ön plana çıktığı bir dönem başlamıştır. 1913 yılında İstiklâl-i Osmanî Günü'nün kutlanmaya başlanması, tekrar devletin kuruluş döneminden ilham alınarak Türklüğün öne çıkarılması, milliyetçi bir bakış açısıyla 10 Temmuz'a eklememenin yapılmak veya alternatif bir açılımın sağlanmak istendiği şeklinde yorumlanabilir. Buradan hareketle Osmanlı ülkesindeki son dönem siyasî ve fikrî dönüşümün genelde Balkan Savaşları sonunda iyice belirginleşen *millet*, *milliyet* ve *milliyetçilik* kavramları etrafında gelişen siyasî atmosfere, özelde ise Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği psikolojik ortama bağlı olarak geliştiği söylenebilir. Bu durum, artık Türkün ve Türklüğün öne çıkarıldığı yeni anlayışta millî gün ve bayram kutlamalarının özellikle siyasal ve fikrî bir alt yapı etrafında kültür ve eğitim kurumları aracılığıyla gelenekselleştirilmeye çalışıldığını düşündürmektedir.

1913 yılında, Kastamonu'daki kutlamalar da söz konusu tarihte İstanbul'da olduğu gibi Kastamonu Türk Gücü Derneği merkezli gerçekleştirilmiştir. Kastamonu'da Osmanlı İstiklâl günü 17 Kanun-ı sani (30 Aralık) olarak kabul edilmiştir. Bu durum vilâyetin resmî yayını olan *Kastamonu* gazetesinde şu şekilde açıklanmıştır:

“...Anadolu Selçuklu Devleti'nin ehl-i sâlib münasebetiyle ve bilâhare dahi Moğolların tecavüzü ile inkıraz ve inkısama uğramasıyla Gazi Sultan Osman Hazretleri dahi devlet-i mezkûreye mensup sair emaretler gibi sâye-endaz iclâl oldukları Söğüt kasabasında ilân-ı istiklâl ederek tâm-ı maâli nişanına hutbeler okutmuştur. İşte şehir-i Kanûn-ı evvelin on yedinci günü o pür-şân ve mefahir yevm-i mübeccel-i istiklâle şeref-müsadiftir...” (*Kastamonu* 19 Kanûn-ı sâni 1332:1).

17 Kânûn-ı evvel 1329 (30 Aralık 1913) Salı günü Kastamonu Türk Gücü Derneği binası bayraklarla süslenmiştir. Saat beşte Türk Gücü üyeleri Mekteb-i Sultanî ve Dârümuallimîn öğrencileri ve bir kısım halk Türk Gücü binası önündeki meydana toplanmışlardır. Burada İttihat ve Terakki Cemiyeti müfettişi İsmail Hakkı Bey ve Mekteb-i Sultanî öğretmenlerinden Muhsin Bey tarafından Osmanlı Devleti'nin istiklâli konulu ve millî övgülerle dolu birer konuşma yapılmıştır. Ardından öğrenciler tarafından millî neşîdeler söylenmiş ve törene son verilmiştir (*Küroğlu* 18 Kânûn-ı evvel 1329: 2). Törenden sonra, bu günü diğer Osmanlı vilâyetlerine

duyurmak ve karşılıklı duyguları paylaşmak adına vilâyetlere kutlama telgrafları çekilmiş ve bu kutlama telgraflarına cevaplar verilmiştir (*Köroğlu* 25 Kânûn-ı evvel 1329:4).

Kutlama etkinlikleri kapsamında H. Vasfi tarafından *Köroğlu* gazetesinde Osmanlı Devleti'nin istiklâlinin 630. yıldönümü kabul edilmek münasebetiyle bir makale yayınlanmıştır. Bu yazıda özel ve belirli bir gün olarak İstiklâl Günü'nün bayram olarak kutlanması gerektiği tavsiyesinde bulunulmaktadır. H. Vasfi bu durumu şu cümlelerle ifade etmiştir:

“...Turanın haşin çöllerinden kalkarak Anadolu'nun lâtif yaylalarında çadırlar kuran ecdâdımız Türkler, pek az zaman sonra Roma-i Şark İmparatorluğu'nun bir kısmıyla, Selçukîlerin bekâyâ-yı enkazı üzerinde tesis-i saltanat etmişler ve livâ'-yı istiklâlî (istiklâl bayrağını) açarak bir zamanlar sonra İran kapılarına, Viyana surlarına dayanmışlardı. İşte bu istiklâl bayrağı 699 (M.1299) senesinde ulu hânımızın, şanlı dedelerimizin cediti ve padişahu olan Osman Gazî'nin kuvvetli elleri ile açılmıştır... Şimdi ey o koca kahramanlar, ulu Türklerin torunları bu günkü Türkler! ... Bu günkü Osmanlılar! Geliniz el ele verelim, o tarih-i pür-şerefi tes'îd edelim! Geliniz! Bu tarih nasıl devletimizin tarih-i istiklâlî olmuş ise bizim için bir başlangıç olsun... Eski Türklerin şimdiki çocukları! Geliniz! Bu tarih bundan sonra bizim iydi millîmiz olsun, onu ilelebet yaşatalım” (Vasfi 18 Kânûn-ı evvel 1329:2).

İlk yıl kutlamalarının ardından 1914 yılında Kastamonu'da icra olunacak Osmanlı İstiklâl Günü kutlamaları için önceden bir hazırlık yapılmıştır. (16 Kânûn-ı evvel 1330) 29 Aralık 1914 Salı günü Kastamonu İttihat ve Terakki Kulübü tarafından ilânlar dağıtılmak suretiyle halk törene davet edilmiştir. Kastamonu gazetesine göre etkinlikler şu şekilde gerçekleştirilmiştir: (17 Kânûn-ı evvel 1330) 30 Aralık 1914 Çarşamba günü İttihat ve Terakki Cemiyeti kulüp binası ile şehirdeki binalar Osmanlı bayrakları ile donatılmıştır. Bir taraftan Mekteb-i Sultanî, Dârülmualimîn ve diğer okulların öğrencileri ellerinde bayraklar olduğu hâlde millî şarkılar söyleyerek gelirlerken, Kastamonu halkı da kulüp binası önünde toplanmaya başlamıştır. Diğer taraftan Askerî Mızıkâ Takımı tarafından millî marşlar çalınmıştır. Kutlamanın başlamasıyla Mekteb-i Sultanî tarih öğretmeni Muhsin Bey, günün anlamını belirten bir konuşma yapmıştır. Daha sonra istiklâl alâmeti olarak kabul edilen tabl (davul) ve tuğ, üç gencin ellerinde olduğu hâlde yürüyüşe başlanmış, ardından izciler, okulların öğrencileri ve halk muntazam bir yürüyüş hâlinde, bando eşliğinde çalınan millî marşlarla Hükûmet Konağına kadar gelinmiş, binanın önünde kutlama etkinliklerine devam edilmiştir. Burada Mekteb-i Sultanî öğrencilerinden 190 numaralı Mustafa Efendi, günün anlamını belirten bir konuşma yapmıştır. Konuşmanın ardından Kastamonu Müftüsü bir dua yaptırmış, ondan sonra Kastamonu Valisi bulunan Reşit Paşa Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında bir konuşma yapmış, konuşmasının

sonunda Kastamonu halkının bu mutlu gününü tebrik etmiştir. Vali Bey'in konuşması bitince askerî bando takımının çaldığı Sivastopol Marşı eşliğinde Askerî Fırka Dairesi önüne kadar gelinmiştir. Askerî Fırka Dairesi önünde yine Mekteb-i Sultanî öğrencilerinden 84 numaralı Kemal Efendi gazetede "millî şâir" olarak ifade edilen Mehmet Emin Beyin "Ordudan Bir Ses" başlıklı şiirini okumuştur. Bu şiirin okunmasından sonra Kastamonu Fırka Komutan Vekili Galip Beyin işaretleri ile kalabalık arasından en öne gelen Giritli Hayrettin Bey, Fırka balkonuna çıkarak oradan kalabalığa karşı bir konuşma yapmıştır. Giritli Hayrettin konuşmasında, ağırlıklı olarak "irfan ordusu" olarak ifade ettiği öğrencilere seslenmiş daha sonra "vatandaşlar" olarak nitelediği Osmanlı vatandaşlarına karşı Osmanlı Devleti'nin istiklâlinden, kişisel hürriyetlerden ve bunun için gösterilen gayretlerden bahisle Osmanlı milleti için kurtuluş ve saadetin yakın olduğunu, şu anki mevcut hükûmetin kapitülasyon esaretini kaldırmasına az kaldığını belirtmiştir. Giritli Hayrettin Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı ordularının başarılarına değinmiş, örnekler vererek kutlamalara katılan halkı coşturmuş ve konuşmasına; "...Her ferd-i millet âmâde-i saadet olan bir asker gibi çalışmalıdır. İşte istiklâl, işte hürriyet-i şahsiye, işte muzafferiyet, işte dünyada saadet, işte ahrette Cennet! Hepsi, hepsi sa'y ve gayrete vâbestedir." sözleriyle son vermiştir. Buradaki etkinlikten sonra katılımcılar Uzun Sokak yoluyla şehrin girişinde inşası yapılmakta olan Askerî Kışla'ya gelmişlerdir. Kışladan sonra Kastamonu sokaklarında yürüyüş kolunda dolaşan öğrenciler akşamüstü İttihat ve Terakki Kulübü önüne kadar gelmişler ve burada merasime son verilmiştir. *Kastamonu* gazetesindeki törenlere halkın katılımının da yüksek olduğu belirtilmiş ve merasimi anlatan bölümün sonunda okuyuculara Birinci Dünya Savaşı'ndan mutlaka başarı ve zaferle çıkılacağı yönünde telkinlerde bulunulmuştur (*Kastamonu* 22 Kânûn-ı evvel 1330:1).

1915 yılında da *Köroğlu* gazetesinde birinci sayfada Osmanlı Devleti'nin istiklâli olarak kabul edilen bu gün tebrik edilmiştir. (*Köroğlu* 17 Kânûn-ı evvel 1331:1). Osmanlı İstiklâl Günü için yapılan hazırlıklar içerisinde (17 Kânûn-ı evvel 1331) 30 Aralık 1915 Çarşamba günü Kastamonu'daki binalar, resmî ve millî kuruluşlar ile çarşı içerisindeki mağaza ve dükkânlar Osmanlı bayrakları ile süslenmiştir. (*Kastamonu* 21 Kânûn-ı evvel 1331:1). Yapılan kutlama etkinliği olarak günün önemine ilişkin konuşmalar yapılmış, dualar edilerek merasime son verilmiştir. Aynı günün akşamında Kastamonu'da eğlence ve şenlikler yapılmıştır. (*Köroğlu* 24 Kânûn-ı evvel 1331:2-3). Konuya ilişkin olarak basın faaliyetleri içerisinde *Köroğlu* gazetesinde Safranbolulu şair Tahir Karauğuz tarafından kaleme alınan "İstiklâl Bayramında" adlı sekiz kıtalık bir şiir yayınlanmıştır. (Karauğuz 24 Kânûn-ı evvel 1331:2).

1916 yılındaki kutlamalar Kastamonu basınında daha geniş bir şekilde yer almıştır. Osmanlı İstiklâl Günü'nün belirlenmesi konusundaki tartışmalara da bağlı olarak *Kastamonu* gazetesinde "İstiklâl-i Osmanî" adlı bir yazı yayınlanmıştır.

Gazetenin birinci sayfası tamamen, ikinci sayfasının ise bir sütunu günün önemini açıklamak için bu yazıya ayrılmıştır. Bu yazıda Selçuklu Devleti'nden bahisle Anadolu'da Moğolların saldırıları sonucunda Selçukluların dağılmasıyla Osman Beyin Söğüt'te istiklâlini ilân edişi ve kendi adına hutbe okutması, tarihî bir başlangıç olarak ele alınmıştır. Önemli olarak görülen bu günü tarihlendirmek için (17 Kânûn-ı evvel) 30 Aralık günü kabul edilmiş ve bu günün bir başlangıç olduğu vurgusu yapılmıştır. (*Kastamonu* 19 Kânûn-ı evvel 1332:1).

1916 yılındaki etkinliklere 1911 yılında inşasına başlanmış olan ve tamamlanan Kastamonu Mekteb-i Sanayi binasının açılış merasimi de dahil edilmiştir. Basında özellikle Kastamonu Mekteb-i Sanayi binasının Osmanlı İstiklâl Günü'nde, (17 Kânûn-ı evvel 1332) 30 Aralık 1916 Cumartesi günü açılışının yapıldığı vurgulanmıştır. Okulun açılış törenine Dârümuallimîn, Mekteb-i Sultanî öğrencilerinden otuzar kişi ve Mekteb-i Sanayi öğrencileri katılmıştır. Ayrıca Kastamonu'da bulunan Alman subay ve askerleri, jandarma kıtası, askerî bando törende hazır bulunmuştur. Kastamonu Valisi Atf Bey, vilâyet il genel meclisi üyeleri, İttihat ve Terakki Cemiyeti sorumlu kâtibi Hasan Fehmi Bey ve memurlar açılışa katılmıştır. Burada Mekteb-i Sanayi Müdürü olan Refet Güneş (Güneş, ikinci isim olarak kullanılmıştır) okulun yapılması ve tarihçesi hakkında bilgiler vermiştir. Tören sonrasında açılışa katılan Alman askerî heyeti tarafından fotoğrafların çekildiği de gazete sütunlarına yansımıştır. (*Kastamonu* 19 Kânûn-ı evvel 1332:1-2; *Köroğlu* 22 Kânûn-ı evvel 1332:1). Mekteb-i Sanayi'nin açılış Topçubaşı-Eyüpgiller'e (2008: 189) göre 15 Nisan 1916'da Vali Atf Bey tarafından yapılmıştır. Oysa Kastamonu basınına göre Mekteb-i Sanayi binasının resmî açılış tarihi (17 Kânûn-ı evvel 1332) 30 Aralık 1916 Cumartesi günü olarak belirtilmiştir.

1916 yılında Osmanlı İstiklâl Bayramı kutlamalarının Mekteb-i Sultanî'de yapılması kararlaştırılmıştır. Bu sebeple Mekteb-i Sanayi binasının açılış merasiminden sonra Kastamonu Valisi Atf Bey ve açılış törenine katılan heyet Mekteb-i Sultanî'ye gelmişlerdir. *Kastamonu* gazetesinde burada "İstiklâl Bayramı" için toplanıldığı ifade edilmiştir. Mekteb-i Sultanî, Osmanlı bayrakları ve Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı sırasında müttefik olduğu ülkelerin bayraklarıyla süslenmiştir. Kutlama heyeti okula girerken öğrenciler mızaka eşliğinde millî şarkılar söylemişlerdir. (*Kastamonu* 19 Kânûn-ı evvel 1332:2). Burada Mekteb-i Sultanî edebiyat öğretmeni İsmail Habib (Sevük) Bey günün önemini anlatan bir konuşma yapmıştır. İsmail Habib konuşmasına; "...Büyük günler yalnız zaferleri havâ olan günler değildir. Asıl büyük günler sînelerinden bir tarih ve bir millet doğuran günlerdir. Tarihimizin Kosova, Niğbolu, Çaldıran, Mercidabık ve Mohaç gibi zaferleri ve galibiyetleri var. Fakat bütün büyük zaferleri taşıyan büyük günler, bu günkü kadar büyük değildir. Çünkü bugün tarih doğmasaydı, o büyük zaferleri de beşeriyet göremezdi..." sözleriyle başlamıştır. İsmail Habib, konuşmasında Osmanlı Devleti'nin geçmişteki gurur verici günlerinden söz

ettikten sonra bundan daha öncesine, hatta Türklerin İslâm öncesindeki eski tarihlerinin de öneminden birkaç cümle ile bahsetmiştir. Yazar bu günün henüz resmî bir gün olmadığından hareketle konuşmasına İstiklâl Günü'nün resmî ve özel bir gün olması temennisiyle son vermiştir (*Köroğlu* 22 Kânûn-ı evvel 1332:1). İsmail Habib'in konuşmasından sonra öğrencilerden oluşturulmuş olan bir koro eşliğinde şiir ve şarkılar okunmuştur (*Kastamonu* 19 Kânûn-ı evvel 1332:2). Kutlama etkinliklerinde son olarak öğrenciler tarafından sahnelenen Ziya Gökalp'in "Sultan Osman Kurultayda" adlı eseri oynanmıştır. Basında, piyeste Sultan Osman rolünü oynayan öğrenci Mazhar Efendi'nin rolünü çok güzel canlandırdığı dile getirilmiştir (*Köroğlu* 22 Kânûn-ı evvel 1332:1). Kastamonu basınında günün akşamında bir eğlence veya şenlik yapıldığını gösteren bir bilgi yoktur. Dolayısıyla piyesin ardından 1916 yılı kutlamalarının bitirilmiş olduğunu söylemek yerinde olur.

Kutlama etkinliklerinin yapıldığı hafta yayınlanan *Köroğlu* gazetesinde İsmail Habib'in "Büyük Gün" adlı bir baş makalesi yayınlanmıştır. Bu makalede kutlamalar sırasında da konuşan İsmail Habib, Birinci Dünya Savaşı ile Osmanlı İstiklâl Günü arasında ilişki kurmaktadır. Habib, "on yedi Kânûn-ı evvel gibi ulvî bir günün şimdye kadar niçin taziz edilmediğini düşünerek müteessir olduğunu" ifade ederek artık bu "mukaddes günün" her yıl kutlanması gerektiğini belirtecektir. Ayrıca bu günün önemini anlatırken İstiklâl Günü'nü ilk açan kişinin Osman Gazi olduğu vurgusunu yapar ve hatta "... bu gün mü Osman Gazi'den, Osman Gazi mi bu günden daha büyüktür? Tefrik edemiyoruz" der. İsmail Habib, Birinci Dünya Savaşı için "İstiklâl Harbi" ifadesini kullandığı makalesini şu cümlelerle bitirmiştir: "... *Yalnız altı şu kadar asırlık tarihimizden aldığımız imân ile değil, bu günkü bu muazzam istiklâl harbinde gösterdiğimiz havârik-ı besâletle dahi anlıyoruz ki istiklâlimizi ebediyen tekrar edebilmek hakkı bu harbin bize her şeyden evvel verdiği en tabii bir nâsibe-i zaferdir. Ölmesini bu kadar iyi bilen bir millet bu harp ile bütün dünyaya ispat etti ki, yaşamasını daha iyi bilecektir.*" (*Köroğlu* 22 Kânûn-ı evvel 1332:1).

Bir yıl sonraki 1917 yılı İstiklâl Günü etkinlikleri münasebetiyle yine Mekteb-i Sultanî de bir tören düzenlenmiştir. Öğleden sonra saat bir buçukta düzenlenen tören için *Kastamonu* gazetesinde "Kânûn-ı evvel'in 29. Pazar günü" ifadesi kullanılmıştır.¹ Törende askerî ve mülkî idareci ve memurlar ve okulların öğrencilerinden başka halkın da katılımı sağlanmıştır. Tören Mekteb-i Sultanî binasının büyük salonunda gerçekleştirilmiş ve programda okulun müdür yardımcısı, edebiyat ve felsefe dersleri öğretmeni olan bir önceki yılda da aktif olan İsmail Habib Bey günün anlamını belirten bir konuşma yapmıştır. Aynı günün akşamında İttihat ve Terakki Fırkası Kastamonu Kulübü'nde bir müsamere düzenlenmiştir. İsmail Habib Bey burada da

¹ Osmanlı Devleti'nde 1917 yılında takvim alanında yapılan bir düzenleme ile Rumî takvimin günleri Miladî takvimle eşitlenmiştir.

bir konuşma yapmış, millî ediplerin Osmanlı toplumsal hayatında yaptığı inkılâptan ve değişimden bahsetmiştir. Kastamonu Dârüleytam Müdürü Tahir Bey'in gayretleriyle Dârüleytam öğrencileri tarafından askerliği konu alan bir piyes temsil edilerek etkinliklere son verilmiştir. (*Kastamonu* 31 Kânûn-ı evvel 1333:1).

1918 ve 1919 yıllarına ilişkin Kastamonu basınında Kastamonu'da kutlamaların yapıldığına ilişkin bir bilgi bulunamamıştır. Bu durum Birinci Dünya Savaşı'nın sonuçlarıyla ilişkilidir. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkması ve 30 Ekim 1918 yılında Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla Osmanlı Devleti'nin "istiklâlini kaybettiği" algısının bunda etkili olduğu söylenebilir.

3.2. Millî Mücadele Döneminde Yapılan Kutlamalar (1920-21)

Millî Mücadele dönemi içerisinde 1920 ve 1921 yıllarında Kastamonu'da İstiklâl Günü kutlamaları tekrar başlatılmıştır. Özellikle Anadolu basını içerisinde Millî Mücadele hareketine verdiği açık destekle tanınan *Açıksöz* gazetesinde konu gündeme getirilerek kutlama ve etkinliklere ilişkin haberlere yer verilmiştir. 1920 yılında *Açıksöz*'de yayınlanan "Bugün İstiklâl Günümüzdür" adlı yazıda, daha önceki yıllarda olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde istiklâl gününün tayini ve tanıtımı konusundan ziyade Millî Mücadele dönemi ülkenin içinde bulunduğu durumdan hareketle Türkün verdiği istiklâl mücadelesi konusuna vurgu yapılmıştır. Söz konusu yazıda bu durum şu şekilde değerlendirilmektedir:

"...Bu gün, yedi asırdan beri İslâmiyet'in alemdârlığını ifâ eden Osmanlı, Türk hükûmetinin istiklâlini aldığı gündür... altı asırdır İslâmlığa, şarka hücum için saldıran ehl-i sâlibe karşı durdu. Bütün savletlerine karşı Asya'yı korudu... Avrupa'nın muhterisâne saldırmasına yedi asırdan beri göğsünü kalkan yapan Türk daima istiklâlini mukaddes bildi. Mukaddes tanıdı ve istiklâlini muhafaza etti. Altı asırdır istiklâline toz kondurmak istemeyen Türk işte, bu günde yine o davâ-yı mübeccel uğrunda Avrupa ile uğraşıyor, çarpışıyor. Asırlarca istiklâlini muhafaza etmiş ve onun yolunda yarı yarıya kanını akıtmış olan Türk son günlerde (istiklâlin) gayr-ı kâbil teshîr bir kişver gibi olduğunu bir daha ispat etti. İstiklâline bu kadar sarılan bir milletten kanı damarında, canı vücudunda iken o istiklâl ref' olunamaz. Yaşasın Türklüğün mukaddes istiklâli! Yaşasın Şarkın, Asya'nın teczî kabul etmez birliği!" (*Açıksöz* 30 Kânûn-ı evvel 1336:2).

Açıksöz'den İstikâl Günü münasebetiyle aktarılan bu yazıdaki, özellikle son satıra sığdırılan "Türk", "Şark", "Asya", 'Asya'nın teczî kabul edilmez birliği' temalarına dikkat çekmek yerinde olur. Bu satırlarda Anadolu'da yürütülen mücadelenin Türk karakterinin, Şark ve Asya'daki muhtemel "esaret altındaki" halkların hürriyet ve istiklâl mücadelelerini tahrik ve teşvik etmesi ve tabii önce ilham vermesi noktasındaki inanca gönderme yaptığını görmek mühimdir.

1920 yılındaki kutlamalar için Kastamonu'daki bütün okulların öğrencileri kutlamalara katılmak üzere Mekteb-i Sultanî bahçesinde toplanmışlardır. Mekteb-i Sanayi bandosu önde, öğrenciler arkada ve halktan da katılım ile Belediye Dairesi önüne gelinmiştir. Burada Mekteb-i Sultanî öğretmenlerinden Enver Kemal Bey tarafından "Devletin sûret-i istiklâli" konulu bir konuşma yapılmış ve konuşmada bu günde bu mukaddes istiklâlinin korunması için çarpışıldığı vurgulanmıştır. Konuşmadan sonra toplanan kalabalık Kışla Binası'na yönelmiş ve Kışla Meydanı'nda toplanılmıştır. Kışla önünde Mekteb-i Sultanî dokuzuncu sınıf öğrencisi Bahri Vedat bir konuşma yapmıştır. Bahri Vedat konuşmasında, istiklâl gününün Osmanlılar için öneminden bahsetmiş, bugün istiklâlin, millî namusun korunmasının yalnız süngülerle olduğunu, bu bakımdan milletin fertleri arasında yüksek ve şerefli bir mevkiinin kendilerine ait olduğunu vurgulamıştır. Oradan Kolordu Karargâhına gidilmiş ve bu arada toplanan halkın sayısında da artış olmuştur. Kutlamalara katılanlar Kolordu Karargâhı önünde toplanmışlardı. Orada Kastamonu ve Bolu Havalisi Komutanı Muhittin Paşa toplanan halka bu gençlerin duyarlılıklarını takdir ettiğini ifade ile istiklâlin korunmasının yalnız ilim ve marifetle donanacak olan gençlerin himmetiyle kabil olacağı konulu bir konuşma yapmıştır. Daha sonra Muhittin Paşa'nın da katılımı ile kalabalık Hükûmet Konağı önündeki bahçeye gelmiş, vilâyet önünde Kastamonu Valisi Reşit Paşa ve memurlar tarafından karşılanmışlardır. Vali Reşit Paşa burada istiklâlin payidâr olması konusunda bir konuşma yapmış ve bu günü tebrik etmiştir. Daha sonra Müftü Hafız Osman Bey tarafından bir dua okunmuş ve duada millî istiklâl uğrunda kahramanca çarpışanlar için başarı dileklerinde bulunulmuş ve kutlamalara son verilmiştir. Bu arada askerî kışlada bütün gün askerler oyunlar ve eğlenceler tertip ederek eğlenmişlerdir. Aynı günün gecesin de ise, Mekteb-i Sultanî öğrencileri tarafından bir fener alayı düzenlenmiş, kolordu karargâhına kadar gidilmiş, oradan Muhittin Paşa ile beraber Mekteb-i Sultanî'ye gelinmiş burada öğrenciler tarafından konuşmalar yapılmış ve şiirler okunmuştur. Burada Muhittin Paşa, bu günün tarihî kıymetinden ve öneminden bahseden bir konuşma yapmıştır. Diğer taraftan şehrin farklı yerlerinde askerler ellerinde meşaleler olduğu hâlde millî şarkılar söylemişlerdir. *Kastamonu* gazetesinde bu güne daha nice erişilmesi, istiklâlin korunması için vatansever ve samimî duygularla içten çalışan Büyük Millet Meclisi hükûmet ve üyeleri ile bütün mesaisini memleketin kurtuluşu işine hasretmiş olan memurlara başarı dileklerinde bulunulmuştur. Ayrıca *Açıksöz* gazetesinin üçüncü sayfasında istiklâl günü münasebetiyle Ziya Gökalp'in "Osman Gazi Kurultayda" adlı şiiri de yayınlanmıştır. (*Açıksöz* 30 Kânûn-ı evvel 1336: 2; *Kastamonu* 1 Kânûn-ı sâni 1337: 1). 1920 yılında Zonguldak'ta da istiklâl günü kutlamaları yapılmış olup *Açıksöz* gazetesinin 114. sayısı "Zonguldak'a mahsus nüsha-i mümtâze" olarak özel nüsha şeklinde yayınlanmış ve bayram kutlamaları detaylarıyla verilmiştir. (*Açıksöz* 22 Kânûn-ı sâni 1337: 1-4; Eski

2009: 213-228).

Kastamonu'da 1921 yılındaki İstiklâl Günü kutlamaları yine 30 Aralık Cuma günü gerçekleştirilmiştir. Günün Cuma gününe denk gelmesinden okulların öğrencileri ve halk Cuma öğleden önce ellerinde bayraklar önce Nasrullah Cami önündeki meydana toplanmışlardır. Cuma namazından sonra buradan önde musikî korosu ile birlikte Belediye Dairesi önüne gelinmiştir. Orada bulunan resmî ve askerî erkân, sivil ve askerî memurlar, ulema, din adamları ve halk olduğu hâlde burada iki öğrenci tarafından günün anlamını ifade eden konuşmalar yapılmıştır. Vali Beyin rahatsız olmasından dolayı vali adına Vilâyet Mektupçusu Fuad Bey tarafından heyet selamlanarak teşekkür ve tebrikte bulunulmuştur. Belediye Dairesi önünden ayrılan bütün öğrenciler, memurlar ve halk yine diğer yıllarda olduğu gibi Mekteb-i Sultanî önündeki bahçeye gelmişler, burada Zeki ve Fatin isimli iki öğrenci “devletin sûret-i teşkîl ve istiklâlî” konulu konuşma yapmışlardır. Hemen sonra yine *Açıksöz* gazetesi başyazarı olan İsmail Habib Bey de alkışlar arasında bir konuşma yapmıştır. Daha sonra Şeyh Ziyaeddin Efendi tarafından yaptırılan bir dua ile kutlama son bulmuştur. Kutlamaların anlatıldığı basında, 1299 senesinden beri şan ve şevketle yaşayıp istiklâlini korumuş olan Osmanlı Devleti'nin halen ve ebediyen dahi istiklâlinin devamı ve vatanın kurtarılması ve memleket uğrunda düşmanlarla çarpışan kahraman kumandan ve askerlerin başarıları için iyi dilek ve temennilerde bulunulmuştur (*Kastamonu* 31 Kânûn-ı evvel 1337:1).

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında devleti içerisinde bulunduğu durumdan kurtarmak ve milletin millî şuur ve heyecanını kuvvetlendirmek amacıyla millî günler ve bayramlar ihdas edilmiştir. Özellikle Balkan Savaşlarından sonra ülkenin içerisinde bulunduğu günlerde “İstiklâl-i Osmanî Günü” öne çıkarılarak kutlanılmaya başlanmış ve kutlamalar Kastamonu'da da yapılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yılları olan 1914 ve 1915 yıllarında Kastamonu'da üç millî bayram kutlaması yapıldığını ve bu kutlamaların sürekli bir hâle getirilmeye çalışıldığını belirtmek gerekir. Bu millî gün ve bayramlar; 27 Mart (9 Nisan) Ergenekon Bayramı, 10 Temmuz (23 Temmuz) Millî Bayramı ve 17 Kânûn-ı evvel (30 Aralık) Osmanlı İstiklâl Günü'dür.

1909 yılında Meclis Zabıt Ceridelerine yansıdığı şekliyle (14 Kânûn-i sâni) 27 Ocak tarihi üzerinden Osmanlı İstiklâl Günü tartışmaları yapılmış olmasına karşın Kastamonu'da Osman Gazi'nin adına ilk hutbenin okunduğu tarih olarak (17 Kânûn-ı evvel) 30 Aralık tarihi kutlamalar için kabul edilmiş ve kutlamalar bu tarihte gerçekleştirilmiştir. Osmanlı İstiklâl Günü 1913-1917 yılları arasında Kastamonu'da beş yıl düzenli olarak kutlanmış ve bir kutlama geleneği oluşturulmaya çalışılmış,

fakat Birinci Dünya Savaşı sonunda Mondros Mütarekesi ile yeni bir dönemin başlaması üzerine kutlama etkinlikleri devam ettirilememiştir. Millî Mücadele döneminde ise Mustafa Kemal Paşa'nın da teşvikiyle kutlamaların yapıldığı bilinmekte olup, bu bağlamda 1920-21 yıllarında Kastamonu'da da kutlamalar yapılmıştır. Bu dönem, millî bir gün oluşturma çabasıyla 1913 yılından itibaren Osmanlı İstiklâl Günü etrafında şekillenmiş olan bağımsızlık olgusunun "İstiklâl Harbi", vatanın savunulması ve kurtarılması temasının ön plana çıktığı bir dönem olmuştur.

Osmanlı İstiklâl Günü kutlamaları için Kastamonu'da öne çıkarılan iki eğitim kurumu Dârümuallimîn ve Mekteb-i Sultanî'dir. 1913 yılında kutlamalar Türk Ocaklarına bağlı bir gençlik örgütü olan Türk Gücü Dairesi önünde gerçekleştirilmiştir. 1914 yılında hem seferberliğin ilânı ve Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesi hem de İttihatçuların ülke yönetimine tamamen egemen olmaları gibi sebeplerle kutlamalar İttihat ve Terakki Fırkası Kastamonu Kulüp binası önünde, Hükümet Dairesi ve Askerî Fırka Dairesi önünde gerçekleştirilmiştir. Basındaki bilgilere göre, kutlamalar sırasında mülkî ve idarî erkânın, bir kısım askerî personelin ve halktan da bir kısım katılımın olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kutlamalarda bir gençlik kuruluşu olan Türk Gücü Derneği'nin desteğinin alınması ve özellikle millî duyguların eğitim alanında işe koşularak gündeme taşınması söz konusudur. Bu bağlamda Kastamonu'daki gençliğin ve öğrencilerin kutlamalarda aktif rol üstlenmesi dikkati çekmektedir. Bu sebeplerle 1916, 1917, 1920 ve 1921 yıllarındaki kutlamaların Mekteb-i Sultanî'de gerçekleştirildiği görülmektedir.

Kastamonu'daki kutlama etkinlikleri sırasında dikkati çeken bir husus öğretmenlerin, özellikle Mekteb-i Sultanî öğretmenlerinin faaliyetleridir. Dönemin hâkim siyasal anlayış ve politikaları Mekteb-i Sultanî öğretmenlerinin yaptıkları konuşmalarda, yazdıkları makalelerde dikkati çekmektedir. Bu çerçevede hem Mekteb-i Sultanî edebiyat öğretmeni hem de 1914-1918 yılları arasında *Koroğlu* gazetesinin başyazarı olan İsmail Habib'in (Sevük) yazdığı makaleler ve yaptığı konuşmaların öğrenciler ve Kastamonu gençliği üzerinde milliyetçi (ve Türkçü) düşünce açısından derin etkiler bıraktığı söylenebilir.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması ile kesintiye uğrayan kutlama ve törenler Mustafa Kemal Paşa'nın 1919 yılında bir genelgeyle Temsil Heyeti adına İstiklâl Günü'nü kutlaması üzerine tekrar yapılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede Kastamonu'da da 1920-21 yıllarında da kutlamalar yapılmıştır. Söz konusu yıllardaki kutlamalarda bağımsızlık vurgusu Millî Mücadele hareketiyle özdeş bir şekilde kullanılmıştır. Kastamonu basınında bağımsızlığın korunması ve işgallere karşı yönetim ve direniş merkezi olarak kabul edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclis'in vatansever üyelerine başarı dileklerinde bulunulmuştur. Dolayısıyla bağımsızlık mücadelesinde harekât merkezinin Ankara, yetkinin de Türkiye Büyük

Millet Meclisi'nde olduğu vurgusunun yapıldığı anlaşılmaktadır.

Kastamonu'da Osmanlı İstiklâl Günü 1921 yılından sonra kutlanmamış ve bu gelenek terkedilmiştir. 1 Kasım 1922 yılında saltanatın kaldırılması bunun sebebi olsa gerektir. Ayrıca Millî Mücadele hareketinin başarıya ulaşması ve bu dönemde Lozan Konferansı'nda Büyük Millet Meclisi'nin tek başına ülkeyi temsil etmesi gibi önemli gelişmelerin etkisinin olduğu da kabul edilmelidir. Osmanlı Devleti'nin yıkılması süreciyle birlikte Osmanlı İstiklâl Günü de tarihî önemini kaybetmiş, yeni kazanımlar ve millî değerler etrafında şekillenerek oluşan millî bayram olgusu, Türk toplumunun ruhunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı (23 Nisan) ve Cumhuriyetin ilânı (29 Ekim) gibi millî günler etrafında Türk aydını ve yönetici kadronun uygulamalarıyla bütünleşerek öne çıkmıştır.

Kaynaklar

- Düstur* (1329) Tertip: II, Cilt: I, 10 Temmuz 1324/ 29 Teşrin-i evvel 1325, İstanbul: Matbaa-i Osmaniye.
- ESKİ M. (2009) Zonguldak'ta Yapılan İstiklal-i Osmani Günü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (1), 213–228.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi* (1982) Devre I, İçtima I, Cilt I (4 Kanun-ı evvel 1324- 9 Şubat 1324) Ankara.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi* (1982) Devre I, İçtima I, Cilt IV (16 Mayıs 1325- 11 Haziran 1325) Ankara.
- ÖZÇELİK S. (1999) Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve İstiklâl Günü Tartışmaları. *Türk Yurdu*, (148–149), 514–517.
- ŞAHİNGÖZ M. (1999) Osmanlı'dan Millî Mücadeleye İstiklâl-i Osmanî Günü Kutlamaları. *Yeni Türkiye Dergisi* (Osmanlı Özel Sayısı), 194–201.
- TAŞ F. (2002) Türk Meclislerinin Kabul Ettiği Bayramlar. *Türkler*, (16), 352–362.
- TOPÇUBAŞI M, EYÜPGİLLER K. (2008) Kastamonu'da 19. Yüzyıl Kamu Yapıları. *Üsküdar'a Kadar Kastamonu*, Haz. Lütfü SEYMEN, İstanbul.
- TÜRKMEN Z. (2000) Ali Rıza Paşa Hükümeti Kuva-yı Milliye İlişkileri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XVI (46).
- UZUN H. (2009) Türk Yurdu'nda 1913 Yılı İstiklâl-i Osmanî Günü Kutlamaları. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 128–141.
- H. Vasfi (1329) 17 Kânûn-ı evvel 1329, İstiklâl-i Osmanînin 630. Sene-i Devriyesi. *Köroğlu*, Yıl 5, Sayı 239, 18 Kânûn-ı evvel, 2.
- İstiklâl-i Millî Tezâhüratı (1329) *Köroğlu*, Yıl 5, Sayı 239, 18 Kânûn-ı evvel, 2.
- İstiklâl-i Osmanî İhtifâl Mübacceli (1330) *Kastamonu*, Yıl 42, Sayı 2078, 22 Kânûn-ı evvel, 1.
- Köroğlu* (1829) Yıl 5, Sayı 240, 25 Kânûn-ı evvel, 4İstiklâl Günü (1331) *Köroğlu*, Yıl 7, Sayı 342, 17 Kânûn-ı evvel, 1.
- Tahir Karauğuz (1331) İstiklâl Bayramında. *Köroğlu*, Yıl 7, Sayı 343, 24 Kânûn-ı evvel, 2.
- İstiklâl Bayramı (1331) *Köroğlu*, Yıl 7, Sayı 343, 24 Kânûn-ı evvel, 2-3.
- İsmail Habib (1332) Büyük Gün. *Köroğlu*, Yıl 8, Sayı 395, 22 Kânûn-ı evvel, 1.
- İstiklâl-i Osmanî (1332) *Kastamonu*, Yıl 44, Sayı 2181, 19 Kânûn-ı sâni, 1.
- İstiklâl-i Osmanî (1332) *Kastamonu*, Yıl 44, Sayı 2181, 19 Kânûn-ı evvel, 1.

- İstiklâl-i Osmanî Merâsimi (1333) *Kastamonu*, Yıl 45, Sayı 2231, 31 Kânûn-ı evvel, 1.
Merâsim-i İftifâl (1332) *Kastamonu*, Yıl 44, Sayı 2181, 19 Kânûn-ı evvel, 2.
Resm-i Küşâd (1332) *Kastamonu*, Yıl 44, Sayı 2181, 19 Kânûn-ı evvel, 1-2.
Resm-i Küşâd (1332) *Köroğlu*, Yıl 8, Sayı 395, 22 Kânûn-ı evvel, 1.
Yevm-i İstiklâl-i Osmanî (1331) *Kastamonu*, Yıl 43, Sayı 2130, 21 Kânûn-ı evvel, 1.
Yevm-i İstiklâl İçin İhtifâl (1332) *Köroğlu*, Yıl 8, Sayı 395, 22 Kânûn-ı evvel, 1.
Yevm-i İstiklâl İçin İhtifâl (1332) *Köroğlu*, Yıl 8, Sayı 395, 22 Kânûn-ı evvel, 1.
Bugün İstiklâl Günümüzdür (1336) *Açıksöz*, Yıl 2, Sayı 107, 30 Kânûn-ı evvel, 2.
İstiklâl-i Osmanî Merasimi (1336) *Açıksöz*, Yıl 2, Sayı 107, 30 Kânûn-ı evvel, 2.
Devlet-i Osmaniyenin Yevm-i Tesîs ve İstiklâli ve Tezâhürat (1337) *Kastamonu*, Yıl 48, Sayı 2381,
1 Kânûn-ı sâni, 1.
Tezâhürat-ı Fevkalâde (1337) *Kastamonu*, Yıl 49, Sayı 2432, 31 Kânûn-ı evvel, 1.
Zonguldak'ta İstiklâl Bayramı (1337) *Açıksöz*, Yıl 2, Sayı 114, 22 Kânûn-ı sâni, 1-4.

Mehmet Serhat Yılmaz

Yrd.Doç.Dr., Kastamonu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
öğretim üyesidir.

Adres: Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü P.K
37100 Kuzeykent/KASTAMONU

Tel: 0366 215 49 23-24 E-posta: myilmaz@kastamonu.edu.tr

Yazı bilgisi:

Alındığı tarih: 26 Haziran 2009

Düzeltilme için gönderildiği tarih: 24 Ağustos 2009

Düzeltilmeden sonra kabul edildiği tarih: 3 Eylül 2009

E-yayın tarihi: 29 Eylül 2009

Çıktı sayfa sayısı: 20

Kaynak sayısı: 31